

Kitap Değerlendirmeleri

Açıklamalı Eski Harfli Türkçe Matbû Tasavvuf Kitapları Bibliyografyası*

Ahmed Hüsâmeddin Dağıstânî, *Zübdetü'l-merâtib*, [İstanbul]: Matbaa-i Ahmed Kâmil, 1342/1923, [79 s.]

Zübdetü'l-Merâtib, son dönem Nakşebendî şeyhlerinden Ahmed Hüsâmeddin Dağıstânî'nin (v. 1343/1925) muhtemelen 1870-1887 yılları arasında kaleme aldığı *Hakâyıku't-tecrîd fî Menâzili't-tevhîd* isimli Arapça eserin, kendisi tarafından yapılmış kısmî çevirisi olup, oğulları Seyyid Ali Rıza ve Seyyid İsmetullah ile kızı Fâtımâtü'z-Zehrâ tarafından babalarının sohbetlerinde tuttuğu notlarla birleştirilerek kaleme alınmıştır.

Müellif Ahmed Hüsâmeddin, Kafkasya'da doğup, çocukluğunda İstanbul'a gelmiş, Mekke ve Medine dâhil pek çok şehirde eğitim görüp ikâmet ettikten sonra, 1925 yılında İstanbul'da vefât etmiştir. Dağıstânî, Nakşî ve Kâdirî icâzetlerine sahip olup sağlığında halk tarafından rağbet görmüş bir mutasavvıftır. On ciltlik tefsiri dâhil pek çok eseri büyük Fâtih yangınında

* "Açıklamalı Eski Harfli Türkçe Matbû Tasavvuf Kitapları Bibliyografyası"nın genel tanıtımı ve örnek metinleri için dergimizin 26. sayısına ve www.tasavvufdergisi.net'e bakılabilir.

yok olmuş, kurtarılan bazılarının ise, bir iki istisna hariç, ancak matbû' nüshaları günümüze ulaşabilmiştir.¹

Zübdetü'l-merâtib, bir giriş ile yirmi altı bölümden oluşmaktadır. İsmin-den de anlaşılacağı üzere, tasavvuf ve seyr ü sülûke dair pek çok konunun mertebeleri özlü bir biçimde aktarılmaya çalışılmıştır. Eser, İslâm iman esasları, ilmiyât ve amel konuları (s. 2-9) ile başlayıp, zikir (s. 9-13), tevhid mertebeleri (s. 13), murâkabeler, letâif, (s.14-18) bâtın âlemine dair hususlar (s. 18-41), vücûd ve varlığın hakikati (s.41-51), ilim(s. 51-52), seyr ü sülûk (s. 52), hazarât ve makamlar (s. 53-55), riyâzât ve mücâhedât (s.55-56) hakkında bilgi vermekte, şeyh ve mürşidin mertebeleri (s. 56-61) ile sona ermektedir. *Zübdetü'l-merâtib* asıl olarak Dağıstânî'nin sohbetlerine dayandığı için, üslûbu genelde konuşma havasında olup, sık sık bölüm içeriğinden farklı konulara da değinilmektedir. Dolayısıyla eser yukarıda sayılan başlıklardan çok daha fazla çeşitte konuyu da içinde barındırmaktadır.

Dağıstânî tarikat usûlüne dair konuları Nakşbendiyye perspektifinden anlatmakla beraber, eserin genelinde vahdet-i vücûd düşüncesi hissedilmekte ve müellif İbn Arabî'ye ya da onun düşüncesine atıf yapmasa da, bilhassa varlığın vücûda gelişine dair konuları İbn Arabî'nin sistemleştirdiği varlık mertebeleri görüşüne dayanarak açıkladığı görülmektedir. Fakat seyr ü sülûkü açıklarken de, ilk defa İmam Rabbânî'nin eserlerinde sistemli olarak gördüğümüz rûhun letâif ile terakkisini esas alır.²

Dağıstânî'nin eserinde bir diğer dikkat çeken husus, müridlerine tavsiyelerinde şeriat kurallarına riâyete gösterdiği özen, güzel ahlâka verdiği önem ve Ehl-i Beyt'e duyduğu kuvvetli muhabbettir. Nitekim eserin sonunda bulunan "Hizbü'n-necât" ve "Hatm-i Hâcegân" bölümleri ile tarikatının Hz. Ali'ye uzanan kökeni gösterilmekte ve silsile-i zehebe vurgu yapılmaktadır. Müellif yine eserin başında, kendi yollarında râbıtanın ancak Hz. Peygamber'e ve onun soyundan gelenlere yapılabileceğini aktarmıştır (s. 9-10).

1 Yazar ve eserleri hakkında daha geniş bilgi için bk. Turan Alptekin, "Ahmed Hüsameddin", *DİA*, II, 91; Ali Rıza Damar, *Ahmed Hüsameddin Dağıstânî ve Mekâsidü's-sâlikin İsimli Eseri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa 1998; Zeynep Şeyma Kutluca, *Ahmed Hüsameddin Dağıstânî'nin Zübdetü'l-merâtib İsimli Eseri (inceleme ve metin)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010.

2 Ayrıntılı bilgi için bk. Necdet Tosun, *İmam Rabbânî Ahmed Sirhindî Hayatı Eserleri Tasavvufî Görüşleri*, İstanbul: İnsan Yay., 2009, s. 55-63, 114.

Eserin sonunda bazı ek bölümler bulunmaktadır:

1. “*Hizbü’n-necât*” başlığı ile Arapça bir dua, (s. 62)
2. Silsile-i tarikat-ı Nakşbendiyye, (s. 65)
3. “*İfâde- i Mahsûsa*” başlığı ile müellifin oğulları Seyyid Ali Rıza ve Seyyid Muhammed İsmetullah tarafından kaleme alınmış, eser hakkında kısaca bilgi veren bir bölüm, (s. 70)
4. “*Silsile-i Ehl-i Beyt-i Mutahhara*” başlığı altında Farsça bir manzume, (s. 72)
5. Ahmed Hüsâmeddin Dağıstânî’ye ulaşan Farsça bir Nakşbendiyye silsilesi, (s. 72)
6. Dağıstânî’ye ait Osmanlıca bir manzûme, (s. 73)
7. Trablusgarp’ta sürgünde iken, Ahmed Hüsâmeddin Dağıstânî’ye ihvânından Said Efendi’nin gönderdiği bir mektuptan Osmanlıca bir manzume (s. 74) ve
8. *Sefîne-i Evliyâ* müellifi Hüseyin Vassaf’ın, Ahmed Hüsâmeddin Dağıstânî için kaleme aldığı Osmanlıca bir manzume (s. 79).

Zübdetü’l-merâtib üzerine Zeynep Şeyma Kutluca tarafından bir yüksek lisans çalışması hazırlanmış [*Ahmed Hüsâmeddin Dağıstânî’nin Zübdetü’l-merâtib İsimli Eseri* (inceleme ve metin), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010] ve metnin muhtevası ilgili konuların ele alındığı tasavvuf metinleriyle karşılaştırılmıştır.

Zeynep Şeyma ÖZKAN